

ARAŞTIRMA MAKALESİ/RESEARCH ARTICLE

Yaşam kalitesi ve küresel iklim değişikliği

Quality of life and global climate change

Özge Uysal Şahin

Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, Sağlık Ekonomisi Anabilim Dalı, Çanakkale, TÜRKİYE,
e-mail: ozge@comu.edu.tr

Öz

Yaşam kalitesi çoğu zaman sağlıkla ilişkilendirilse de, aslında çok boyutlu bir kavramdır. Eğitim, ekonomi, sağlık ve çevre gibi pek çok faktör tarafından şekillenir. O yüzden yaşam kalitesi, insanın hayatını etkileyen maddi ve manevi koşullardaki iyilik hali olarak tanımlanabilir. Eğitim ve sağlıkta kalitenin artması ve adil erişim koşullarının oluşması, kişilerin milli gelir seviyelerindeki artışlar, teknolojik ilerlemeler ve bunlara eşit erişim imkanları ile çevre kirliliğinin boyutu gibi unsurlar hem kişilerin hem de toplumların yaşam kalitelerini belirlemektedir. Her ne kadar çevresel bir boyutu olsa da yaşam kalitesini iyileştirmeye dair yaptıklarımız acaba iklim değişikliğini etkilemekte midir? Çünkü insanların yaşamlarını iyileştirmeye dair gerçekleştirdikleri faaliyetler ve ulaşmak istedikleri hedefler doğa üzerinde bazı tahribatlara yol açabilmektedir. Örneğin, teknolojik imkanların artırılması kişilerin hayatlarını kolaylaştıran ve toplumların ilerlemesini sağlayan koşullar yaratırken, çevre üzerinde de pek çok zararı beraberinde getirmektedir. Benzer şekilde, bir ekonomide sanayi sektörü ve hizmetler sektörünün ağırlığının artması kişilerin iktisadi güçlerini arttıran ve yaşam kalitelerini yükselten koşullar yaratırken; bir yandan doğal yaşam ve çevre üzerinde olumsuz etkiler yarattığı bir gerçektir. Özellikle, sanayileşmenin tarım alanlarını, suyu ve havayı kirlettiği pek çok örneğe çok sık rastlanmaktadır. Peki o zaman çözüm nedir? Yaşam kalitesini yükseltme amacından vazgeçmek mi gerekir? Burada yapılması gereken yaşam kalitesini oluşturan unsurları tekrardan ele almaktır. Özellikle de günümüzde pandemi ile daha da çok konuştuğumuz “minimal yaşam” koşullarının oluşturulmasıdır. İşte bu çalışmada da, yaşam kalitesi kavramı detaylı olarak tartışılarak küresel iklim değişikliği tehdidi karşısında yaşam kalitemizi belirleyen unsurların nasıl olması ve neler yapılması gerektiği sorularına yanıt aranmaktadır.

Anahtar kelimeler: küresel iklim değişikliği, yaşam kalitesi, çevre, minimal yaşam

Abstract

Although quality of life is often associated with health, it is actually a multidimensional concept. It is shaped by many factors such as education, economy, health and environment. Therefore, quality of life can be defined as the state of well-being in material and spiritual conditions that affect a person's life. Increasing the quality of education and health and the creation of fair access conditions, increases in national income levels of individuals, technological advances and equal access opportunities, and the extent of environmental pollution determine the quality of life of both individuals

Citation/Atıf: UYSAL ŞAHİN, Ö., (2021). Yaşam kalitesi ve küresel iklim değişikliği. *Journal of Awareness*.6(3): 147-154, DOI: 10.26809/joa.6.3.06

Corresponding Author/ Sorumlu Yazar:
Özge Uysal Şahin
E-mail: ozge@comu.edu.tr

Bu derginin içeriği Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 Uluslararası Lisansı altında lisanslanmıştır.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

and societies. Although it has an environmental dimension, do what we do to improve the quality of life affect climate change? Because the activities that people do to improve their lives and the goals they want to achieve can cause some destruction on nature. For example, while increasing technological opportunities creates conditions that make people's lives easier and societies progress, it also brings many harms on the environment. Similarly, the increase in the weight of the industrial sector and the services sector in an economy creates conditions that increase the economic power of individuals and improve their quality of life, while it is a fact that it creates negative effects on natural life and the environment. In particular, many industrialization activities polluting agricultural areas, water and air are very common. So what is the solution then? Should the goal of quality of life be abandoned? What needs to be done here is to reconsider the factors that make up the quality of life. In particular, it is the creation of "minimal living" conditions that we talk more about with the pandemic today. In this study, too, we discuss the concept of quality of life in detail and seek answers to the questions of how the factors that determine our quality of life should be and what should be done in the face of a global climate change threat.

Keywords: global climate change, quality of life, environment, minimal life

1. GİRİŞ

Küresel iklim değişikliği 21. yüzyılın en temel sorunlarından biridir. Atmosferde ısıyı tutan karbondioksit gibi sera gazlarının yarattığı sera etkisiyle beraber hava, deniz ve karadaki sıcaklıkların giderek artmasını, yani küresel ısınmanın dünyadaki iklim dengesini değiştirmesini ifade etmektedir. Su baskınları, kuraklık, çölleşme, tayfun, hortum, fırtına gibi meteorolojik olayların artması iklim değişikliğinin sonucudur. Bu değişiklik, yıllar boyunca insanoğlunun dünyadaki varlığı ve dünyayı hor kullanımıyla beraber ortaya çıkmıştır. Dünyanın ekolojik dengesi derinden etkilenmiştir. Nüfusun artması, fosil yakıtların tüketimi, toprağın bilinçsiz ve hor kullanımı, sanayi ve ticari faaliyetler, teknolojik araçların çeşitlenmesi ve artışı gibi insan menşeli faaliyetler küresel ısınmayı tetiklemiş ve iklimlerin değişmesine ortam hazırlamıştır.

Küresel ısınma ve küresel iklim değişikliğinin nedenlerinden öte, sonuçları ve etkileri daha çok tartışılmıştır. Küresel iklim değişikliğiyle beraber sağlık, fiziksel çevre, ziraat ve biyosfer gibi alanlarda ortaya çıkan ya da çıkması muhtemel sorunlarla nasıl baş edileceği araştırılmıştır. Küresel iklim değişikliğini önlemek herhalde başarılması zor bir hedef olarak düşünüldüğünden ikincil planda kalmıştır. İnsanların yaşam kalitesini etkileyen bu küresel sorunun aslında, yaşam kalitesini oluşturan unsurlardan etkilenip etkilenmediği sorusu herhalde hiç sorulmamıştır. İşte, bu çalışmanın da temel amacı küresel iklim değişikliğinin yaşam kalitesini nasıl etkilediği değil, yaşam kalitesi ve yaşam kalitesini

oluşturan unsurların küresel iklim değişikliğini nasıl etkilediği ve bu anlamda yapılması gerekenlerin neler olduğu sorularına yanıt bulmaktır. Bu bağlamda, çalışmada öncelikle yaşam kalitesi kavramının neyi ifade ettiği, hangi unsurlardan oluşup nasıl ölçüleceği soruları üzerine odaklanılmıştır. Daha sonra, yaşam kalitesini oluşturan unsurların küresel iklim değişikliği üzerinde ne gibi etkiler yarattığına yer verilmiştir. Son olarak ise, yapılması gerekenler konusundan bazı çözüm önerilerinde bulunularak çalışma tamamlanmıştır.

2. YAŞAM KALİTESİ KAVRAMI

Yaşam kalitesi sorunsalı neredeyse uygarlık kadar eskidir. Bu kavrama verilen önem ilk kentlerin görüldüğü döneme kadar dayanmaktadır. M.Ö. 2150 tarihinde yazılan Hammurabi Kanunu'nda bile yaşam kalitesinin insanlar için önemli olduğuna yönelik bulgulara rastlanmaktadır: "Bir inşaat ustası, herhangi bir kişi için bir ev inşa eder, ustasının yetersizliği ve işini gereği gibi yapmaması nedeniyle yıkılarak ev sahibinin ölümüne sebep olursa, o evi yapan usta öldürülür." Bu kanun maddesinde yaşam kalitesi vurgusu açıkça görülmektedir (Şimşek, 2010).

Yaşam kalitesi kavramının felsefi temelleri ise Antik Yunan dönemine dayanmaktadır. Platon ve Aristo, mutluluk ve iyi yaşamın ne olduğunu ve nasıl sağlanabileceğini sorgulayan başlıca Yunan filozoflarından. Platon'un (M.Ö. 427- 347) "Devlet" adlı diyalogunun üçüncü kitabında yaşam kalitesine yönelik görüşlerinin izlerine rastlanmaktadır. Platon bu eserinde "hayatın değeri" ile "yaşamın süresinin mi, yoksa kalitesinin

mi öncelenmesi gerektiği" gibi yaşam kalitesiyle ilgili olguları, özellikle tıbbi açıdan örneklerle ele alarak değerlendirmektedir (Edisan & Kadioğlu, 2013: 1). Bunun yanında, Aristo'nun (MÖ 384-322) "Nikomakhos'a Etik" isimli çalışması ise yaşam kalitesi kavramının şekillenmesinde belirleyici olan ilk kaynaklardan biri olarak kabul görmektedir. Çalışmada, mutluluğun nasıl ortaya çıkıp, iyi yaşamın nasıl elde edileceği tartışılmaktadır (Fayers & Machin, 2000: 24).

Yaşam kalitesi kavramının ilk kez A. C. Pigou tarafından 1920 yılında ekonomik refahla ilgili yazmış olduğu kitapta kullanıldığı görülmüştür. Fakat o dönemde dikkate alınmayarak göz ardı edilmiştir. II. Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan yıkım tablosu, yaşamın nasıl iyileştirileceği sorusunu gündeme getirmeye başlamıştır. Yaşam koşullarını düzeltme yönündeki çabalar, toplumların sanayileşmesi ve modernleşmeyle beraber artış göstermiş, refahın ve ekonomik gelişmenin sağlanmasının tek başına yeterli olmadığını farkına varılmıştır. Yaşam kalitesi, sağlık durumunu yansıtan bir gösterge olma yönüyle öne çıkmıştır. Dünya Sağlık Örgütü ise, sağlığın tanımını genişleterek fiziksel, psikolojik ve sosyal refah kavramlarını da dahil etmiştir (Ferrer, 2004). Bu bağlamda, yaşam kalitesini tanımlamak için kullandığımız sağlık kavramı da hasta olma halinden öte çok boyutlu bir nitelik kazanmıştır.

Yaşam kalitesi kavramı, günümüzde önemli bir devinim sağlayarak, çok sayıda unsuru içerecek şekilde kapsamlı bir hal almıştır. Sadece sağlık veya sadece iktisadi yönüyle değil, toplum, politika ve teknoloji gibi diğer sac ayaklarıyla beraber değerlendirilmeye başlamıştır. Çünkü yaşamın tüm bu unsurların bütününden oluştuğunun farkına varılmıştır. Yaşam kalitesinin iyileşmesi adına sağlık, ekonomik güç, eğitim, teknolojik imkanlar gibi yaşamımızı belirleyen unsurların iyi hale gelmesi gerekmektedir.

1990'lı yıllardan sonra farklı disiplinlerden çok sayıda

araştırmacının ilgisini çekmeye başlayan yaşam kalitesi kavramı, Avrupa Sosyal Modeli'nin de tamamlayıcı unsurlarından biri olmuştur. Bugün Avrupa Birliği'nin sosyal politikaya ilişkin temel amacı "yaşam koşullarının iyileştirilmesi ile beraber Avrupa toplumunun yaşam kalitesini artırma" olarak ifade edilmektedir (Sapançalı, 2009).

Bu kavramın sistematik olarak ele alınmaya başlaması ise 1996'da İstanbul'da düzenlenen Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı (Habitat II) ile "herkes için yaşam kalitesi" ilkesinin benimsenmesiyle birlikte olmuştur. Yaşam kalitesinin çok boyutlu refahı ifade eden bir kavram olduğu kabul görmeye başlamıştır. Sonuç olarak, yaşam kalitesi; konaklama, istihdam, gelir, maddi refah, ahlaki tutumlar, kişisel durum ve aile hayatı, toplumsal destek, stres ve krizler, bedensel ve zihinsel sağlık, sağlık hizmetleri, çalışma koşulları, beslenme, mekânsal durum, siyasi yapılanma, eğitim olanakları, çevre gibi birçok faktör ve koşul tarafından şekillenmektedir (Uysal Şahin, 2020: 1).

Yaşam kalitesi kavramı farklı disiplinlerce ele alınmış, bu bağlamda farklı yönleri ön plana çıkartılarak tanımlanmıştır. Tıptan felsefeye, politikadan ekonomiye ve sosyal bilimlere kadar birçok farklı disiplin yaşam kalitesi kavramıyla ilgilenmiştir. Kavramın bu çok disiplinli veya disiplinler arası yapısı ise tek bir yaşam kalitesi tanımı yapılabilmesini güçleştirmektedir.

Yaşam kalitesi göstergelerinin neler olabileceğine ilişkin birçok yazar, uzman ve kurumlarca yapılan tanımlamalar bulunmaktadır. Aşağıdaki tabloda en çok öne çıkanlara yer verilmeye çalışılmıştır. Bu çerçevede literatürde daha onlarca çalışmaya rastlanmaktadır. Her bir yazarın veya kurumun ele alış şekline göre yaşam kalitesi göstergeleri değişiklik göstermektedir. Fakat sonuç olarak bu göstergelerin hem öznel değerlendirmeler hem de nesnel unsurları içerdiği görülmektedir.

Tablo 1: Yaşam Kalitesi Göstergeleri

Yaşam Kalitesi Üzerine Yapılan Çalışmalar	Campbell, Converse & Rodgers (1976)	Glatzer (1987)	Evans (1994)	Gregory, Johnsto, Pratt, Watts & Whatmore (2009)	OECD (2015): Daha İyi Yaşam Endeksi	Eurostat (2019): Yaşam Kalitesi Göstergeleri	Quality of Life Research Unit (2015): Yaşam Kalitesi Modeli
Yaşam Kalitesini Oluşturan Unsurlar	Sağlık	Yaşam Standardı	Memnuniyet	Finansal Durum	Barınma	Yaşam Koşulları	Fiziksel Durum
	Aile Hayatı	Hane halkı Geliri	Yetenekler	İstihdam	Gelir	Üretkenlik	Psikolojik Durum
	Ulusal Devlet	Barınma	Sosyal Çevre	Çevre	İş Hayatı	Sağlık	Mental Durum
	Arkadaşlık	Sağlık	Bio-sosyal-fiziksel Statü	Fiziksel ve mental durum	Sosyal İlişkiler	Eğitim	Fiziksel Sahiplik
	Barınma	İlişki Durumu	Çevre	Eğitim	Eğitim	Boş Zaman ve sosyal ilişkiler	Sosyal İçerme
	İş	Aile Hayatı		Eğlence	Çevre	Ekonomik ve fiziksel güvenlik	Sosyal Bağlılık
	Topluluk	Sosyal İlişkiler		Boş Zaman	Demokrasi	Yönetişim ve Temel Haklar	İş/Okul Hayatı
	Maneviyat Din	Toplumsal Güvenlik Sistemi		Sosyal Bağlılık	Sağlık	Doğal Çevre	Boş Zaman
	Eğlence ve Spor Faaliyetleri	Çevre			Yaşam Memnuniyeti	Genel Yaşam Deneyimi	Fiziksel ve Entelektüel Gelişim
	Finansal Durum	İş ve Eğitim			Güvenlik		
		Boş Zaman			İş-Yaşam Dengesi		

Kaynak: Tarafımızca derlenmiştir.

Tüm bu farklı yaklaşımlar temelinde, yaşam kalitesinin insanın hayatını belirleyen ve etkileyen unsurlardaki iyilik hali ve yaşamdan memnuniyet düzeyinin toplamını ifade ettiği söylenebilir. Yaşam kalitesi hem nesnel hem de öznel kriterlerden oluşmaktadır. Nesnel göstergeler (nesnel ölçümler); gelir, eğitim, meslek, sağlık, yaşanan konut gibi bireyin memnuniyetini sağlayacak koşulların varlığı ve derecelerini içermektedir. Öznel göstergeler ise bireyin sahip olduğu bu imkânlardan duyduğu tatmin/doyuma yönelik değerlendirmeleri ifade etmektedir (Torlak & Yavuzçehre, 2008: 29; Diener & Suh, 1997: 189).

Yaşam kalitesi, bir bireyin ideal yaşamı ile karşılaştırıldığında yaşam koşullarının durumu ve bu koşullardan memnuniyeti yansıtmaktadır. Yaşam kalitesinin değerlendirilmesi, bireyin değer sistemine ve yaşadığı kültürel çevreye bağlıdır (Gilgeous, 1998: 180). Yaşam kalitesinin bir bireyin sağlık sorunlarından daha geniş olduğu unutulmamalıdır. Brown (1993), hem politik hem de felsefi perspektiften, yaşam kalitesi algısının aşağıdaki üç bakış açısına dayandığını ifade etmiştir (Diener & Suh, 1997'den alıntılanmıştır):

- İyi yaşamın özellikleri dini, felsefi veya diğer bazı sistemlere dayanan normatif ideallerden kaynaklanır. Örneğin, bir bireyin yaşam kalitesinin temel unsuru dini değerlere bağlı olarak başkalarına yardım etmek olabilir.

- Yaşam kalitesinin özü, bireyin öncelikli ihtiyaçlarının karşılanmasında yatmaktadır. Kaynakların az olması nedeniyle insanlar yaşam kalitelerini artıran şeyleri tercih etmektedirler. Bu nedenle, insanlar yaşamlarını kendileri için mevcut kaynakları ve kişisel ihtiyaçlarını dikkate alarak düzenlerler.
- Yaşam kalitesi, bireyin yaşam tecrübesi algısıyla da ilişkilidir. Bir insan yaşamını iyi ve arzu edilir olarak algırsa, onun durumun da böyle olduğu varsayılabilir. Bu açıdan bakıldığında, yaşam kalitesinin değerlendirilmesinde temel kriterler neşe, zevk ve yaşamdan hoşnutluktur.

Yaşam kalitesi tanımının oluşturulmasında çoğu uzman, kalite terimini derecelendirme ile ilişkilendirmekte ve yaşam kalitesini yüksekten düşüğe, iyiden kötüye doğru değişme göstererek derecelendirilmesi gereken bir kavram olarak ifade etmektedir. Dolayısıyla, "Yaşam kalitesi iyileşiyor" ve "Yaşam kaliteleri bizden daha kötü" gibi değerlendirmelere çoğu çalışmada rastlanmaktadır. Bu bağlamda, yaşam kalitesini ölçerek ne düzeyde olduğunu gösteren çok sayıda Yaşam Kalitesi endeksi bulunmaktadır. Bu endekslerden öne çıkanları şöyledir:

- Birleşmiş Milletler (BM) İnsani Gelişim Endeksi
- OECD Daha İyi Yaşam Endeksi

- Avrupa Birliği (AB) Yaşam Kalitesi Endeksi
- Dünya Sağlık Örgütü Yaşam Kalitesi Endeksi
- The Economist Gazetesi'nin Oluşturduğu Yaşam Kalitesi Endeksi (The Economist Quality of Life Index)
- Numbeo Yaşam Kalitesi Endeksi
- Ferrans ve Powers Yaşam Kalitesi Endeksi
- Mercer Yaşam Kalitesi Endeksi
- Mutluluğu Ölçmeye Yönelik Endeksler vb...

Yaşam kalitesini doğrudan veya dolaylı olarak ölçen bu endeks ve ölçekler, uygulayıcılara, politikacılara ve araştırmacılara yol gösterici olması adına önemlidir. Endekslerdeki bu çeşitlilik bir yandan bize seçenек şansını tanırken, bir yandan da başta ölçüm farklılıkları olmak üzere birtakım sorunlar yarattığı da unutulmamalıdır.

3. YAŞAM KALİTESİ VE KÜRESEL İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ İLİŞKİSİ

Sürdürülebilirlikle yakından ilişkisi ve sürdürülebilirliği konu alan araştırma ve uygulamaların giderek yaygın hale gelmesine bağlı olarak yaşam kalitesi tartışmaları artış göstermiştir. Birleşmiş Milletler'in (BM) ortaya attığı sürdürülebilir kalkınma amaçları, yaşam kalitesi kavramının öne çıkmasına ve çok boyutlu bir bakış açısıyla, ele alınıp tartışılmasına yol açmıştır. Bu bağlamda, BM sürdürülebilir kalkınma amaçlarının yaşam kalitesini etkileyen pek çok unsuru içerdiği ifade edilebilir. Özellikle "sağlık ve kaliteli yaşam" gibi yaşam kalitesini işaret eden net bir amacı içermektedir. Bunun dışında, yoksulluğa ve açlığa son, temiz su ve sanitasyon, nitelikli eğitim, insana yaraşır iş ve ekonomik büyüme, barış, adalet ve güçlü kurumlar, sürdürülebilir şehirler ve topluluklar ile iklim eylemi gibi yaşam kalitesiyle ilişkili 17 amaç bulunmaktadır (UNDP, 2021). Bu amaçlardan da anlaşılacağı üzere, yaşam kalitesinin çevre ve doğayla ilişkili bir yönü bulunmaktadır. Bu çerçevede, çevreyle ve doğayla ilişkili bir kavram olan yaşam kalitesinin küresel iklim değişikliğiyle de bağlantılı olduğunu ifade etmek yanlış olmayacaktır. O zaman bu ilişkinin yönü ve etkisi nasıldır?

Genelde literatürde yapılan çalışmalar küresel iklim değişikliğinin yaşam kalitesini nasıl etkilediğine yönelik olmuştur. Bu etkiyi ise net olarak ölçmek oldukça zor ve oldukça karmaşıktır. Ama küresel ısınma ve küresel iklim değişikliğindeki kötüye gidişin yaşam kalitesini olumsuz etkilediği açıktır. Yapılan araştırmalarda bu durumu destekleyen sonuçlara ulaşılmış-

tır. Fakat yaşam kalitesi bu çerçevede daha çok sağlık yönüyle ele alınmıştır. Diğer bir ifadeyle küresel ısınmanın insan sağlığını nasıl etkilediği üzerine daha çok odaklanılmıştır. Bunun yanında, çevre ve doğa üzerinde yarattığı tahribatın da yine detaylı olarak yapılan çalışmalarda irdelendiği görülmektedir.

Peki acaba, yaşam kalitemiz ve yaşam kalitemizi belirleyen unsurlar çevreyi, doğayı ve iklim değişikliğini etkilemez mi? Küresel iklim değişikliğinin yarattığı sorunların çözümü için belki de madalyonun tersinden bakmaya ihtiyaç vardır. Yaşam kalitemizi belirlediğini düşündüğümüz unsurların ve bu anlamda gerçekleştirilen faaliyetlerin doğaya zarar verici etkiler yarattığı çoğu zaman gözden kaçmaktadır.

Örneğin, yaşam kalitesini belirleyen önemli unsurlardan biri kişilerin ekonomik refah seviyelerindeki iyileşmedir. Ekonomik refah seviyesindeki iyileşme, yaşam kalitesinin yükselten bir durum olmakla beraber, bu amaçla gerçekleştirilen çok sayıda üretim faaliyetinin (kurulan fabrikalar, oluşturulan sanayi bölgeleri, yeni hizmet alanlarının ortaya çıkması ve bunları geliştirme çabaları vb...) istihdam ve geliri artırıcı yönü dışında çevreye ve doğaya verdiği zarar ya yeterince anlaşılammakta ya da anlaşılma dahi alınan tedbirler yetersiz kalmaktadır. Her ne kadar son yıllarda sürdürülebilir büyüme ve kalkınma söylemleri ve bu yönde çabalar görülse de dünyanın pek çok yerinde üretim faaliyetlerinin hala sürdürülebilir büyüme amacına hizmet edecek şekilde oluşturulabildiği söylenemez. Çin, ABD gibi dünyanın güçlü ekonomileri bu yöndeki üretim faaliyetlerine girişme konusunda çekinik kalmaktadır. Çünkü hem bunların yüksek maliyet getiren faaliyetler olması hem de ülkelerin rekabet avantajını kaybetme riskleri ne yazık ki üretim ve beraberinde tüketim faaliyetlerinde arzulan dönüşümü sağlamayı zorlaştırmaktadır. Bununla beraber, koronavirus pandemisi sonrası ABD ve Avrupa ülkelerinin sürdürülebilir büyüme hedeflerine hizmet edecek ve çevre dostu faaliyetlere daha çok önem verdikleri ve bu yönde çabalar geliştirdikleri görülmektedir. Bu çerçevede, 2021 Haziran ayında gerçekleştirilen G7 zirvesinin ana gündem maddelerinden biri iklim değişikliği sorunu olmuştur (BBC News Türkçe, 2021). Yine, ABD Başkanı Joe Biden'in gelir gelmez iklim değişikliği konusunda karar-nameleri imzalaması, 40 ülke liderinin katıldığı İklim Değişikliği Zirvesine ev sahipliği yapması bu konudaki hassasiyetlerin arttığını göstermektedir.

Yaşam kalitesini belirleyen unsurlardan bir diğeri ise

teknolojik ilerlemeler ve bunlara erişim ve kullanımındaki kolaylıktır. Teknoloji ve iletişim alanlarındaki gelişmeler, eğitim ve sağlık hizmetleri gibi yaşam kalitesiyle ilişkili diğer alanların kalitesini de etkilemektedir. Söz konusu hizmetleri daha nitelikli, etkin ve vatandaş odaklı bir yapıya dönüştürmektedir. Fakat teknolojik ilerlemelerin, iklim değişikliğini belirleyen çevre ve doğa üzerindeki zararlı etkileri göz ardı edilmektedir. Bu konuya dair çeşitli uzmanların ve sivil toplum kuruluşlarının itirazları ve teknolojinin hayatımızdan mümkün olduğunca uzak tutulması gerektiğine dair söylemleri olsa da bu durum, yaşanan ilerlemeyi ve teknolojinin hayatımızı giderek çevrelemesini engel olmaya yetmemektedir. İnsanların bu konudaki alışkanlıklarını değiştirememektedir. Teknoloji bağımlısı bir yaşam insanoğlunun gerçeği haline gelmiştir.

Bunun yanında, tıbbi ilerlemeler de yaşam kalitesine adan oldukça önemlidir. Sağlık konusunun yaşam kalitesinin en temel unsurlarından biri olduğu bilindiğine göre, sağlık alanıyla ilgili yaşanan her gelişme ve ilerleme insanların yaşam kalitelerini iyileştirmek adına etkilidir. O yüzden, özellikle ilaçlar ve aşılardaki gelişmeler ile tıp teknolojisindeki ilerlemelerin yaşam kalitesinin iyileşmesi adına belirleyici olduğu söylenebilir. Bu durum, insan sağlığı için önemli olmakla beraber, insan ömrünün uzamasının doğadan yararlanma süresini arttırması ve bu tıbbi faaliyetlerin ve tıbbi atıkların doğa üzerindeki etkisi doğal yaşamı ve doğanın dengesini bozmaktadır. Doğanın dengesinin değişmesi ise küresel ısınmayı ve iklim değişikliğini tetiklemektedir. Yaşam kalitesini iyileştirmek için iyi olduğu varsayılan sağlık alanındaki ilerlemelerin doğa ve çevre üzerindeki olumsuz etkileri, aslında yaşam kalitesini gerçekten iyileştiriyor mu sorusunu da gündeme getirmektedir.

Benzer şekilde, yaşam kalitesine adına önemli olan kentleşme ve konut koşulları da doğa üzerinde tahribatlara yol açmaktadır. Ormanlık alanlar ve tarım alanları giderek yok olmaktadır. Artan nüfus, çeşitlenen ihtiyaçlar, şehirleşme arzusu, sanayileşmeyle beraber gelen kentleşme gibi gelişmeler insanların yaşam tarzını değiştirmiştir. Kentleşmenin ve insanların barınma ihtiyaçlarının iyileşmesi kişilerin sağlığı, verimi ve yerleşim koşullarının iyileşmesi adına önemli olmakla beraber doğaya olan duyarlılığı azalttığı ifade edilebilir. Daha iyi bir yaşam kalitesinin büyük ve iyi evlerde oturmak, lüks binalarda çalışmaktan geçtiğini düşünen insanlar, son dönemdeki koronavirüs pandemisiyle beraber doğanın onlardan nasıl intikam aldığını gör-

müştür. Kentleşme ve artan konut talebiyle beraber doğanın tahrip edilmesi, dengeleri ve küresel iklim değişikliğini olumsuz yönde etkilemektedir.

Sonuç olarak, çevreye dair iyileşmeleri de bünyesinde barındıran ve sürdürülebilirlik kaygısı giderek öne çıkarılan bir kavram olan yaşam kalitesini belirleyen ve yukarıda sözünü ettiğimiz unsurların doğanın dengesi ve iklim değişikliği üzerindeki negatif etkilerinin göz ardı edildiği anlaşılmaktadır. Yaşam kalitesine dair unsurlardaki iyileşmeyle beraber tüm sorunların çözüleceği düşünülmektedir. Ama sorunların asıl kaynağı yaşam kalitemizi arttıran unsurlardır. Bu unsurlardaki iyileşmeler doğanın dengesine zarar verici ortam yaratmaktadır. O zaman çözüm nedir? Gerçekten cevaplaması zor bir sorudur. Fakat sorunun temel cevabı, yaşam kalitemizin içeriği küresel iklim değişikliğini düşünerek yeniden kurgulanmalıdır.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Küresel iklim değişikliğinin doğa ve yaşamlarımız üzerinde yarattığı ve yaratacağı etkiler genel kabul gören bir gerçek haline gelmiştir. Bu durumu önlemek, en azından küresel iklim değişikliğinin ortaya çıkmasını geciktirmek ya da etkisini en aza indirmek gerekmektedir. Ama burada sorulması gereken en önemli soru; bunun nasıl yapılacağıdır. Yaşam kalitemizi gün geçtikçe kötüleştirecek bir durum olan küresel ısınma ve beraberinde getirdiği iklim değişikliğiyle nasıl mücadele edilmelidir?

Aslında, bu önemli sorunun yanıtı oldukça basit ama hayat bulması oldukça zordur. Yaşam kalitemizi belirlediğini düşündüğümüz unsurları yeniden gözden geçirmemiz gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle, yaşam kalitesi kavramı yeniden tanımlanmalıdır. Bizim yaşam kalitemiz adına gerekli ve önemli olduğunu düşündüğümüz unsurların aslında doğaya ne kadar zarar verdiğini yukarıda bahsettiğimiz örnekler çerçevesinde de gördük. Yaşamımızı kolaylaştıran teknolojik ürünlerin dünyamızı teknolojik bir çöplük haline getirmesi, elektrik, su ve barınma ihtiyaçlarımızı maksimum seviyede karşılamaya çalışmamız ve doğadan hırsızca yararlanmamız gibi durumlar doğanın dengesini bozarak küresel iklim değişikliğine ortam hazırlamaktadır.

Peki o zaman yaşam kalitemiz ve onu belirleyen unsurlar neler olmalıdır? Öncelikle, yaşam tarzlarımızda köklü değişiklikler yapmaya ihtiyaç vardır. Bu anlamda öne çıkan öneri ise insanların mümkün olduğunca minimal bir yaşam tarzına yönelmesidir. Minimal

yaşam tarzı, aşırı ve gereksiz tüketimin yapılmadığı, temel gereksinimleri karşılamaya odaklanan, teknolojinin mümkün olduğunca az yer tuttuğu, çevre dostu bir yaşam tarzını ifade eder. Tüketimin sınırlı düzeyde bu bağlamda üretimin de sınırlı düzeyde olacağı bir yaşam tarzıdır. Tabii, üretimi kısmak ne kadar mümkün olacaktır. Belki üretimi kısmaktan öte, yapılması gereken üretim modellerinde değişiklik yapmaktır. Çevreye duyarlı sürdürülebilir üretim modelleri her sektörde öncelikli hale getirilmelidir. Bu bağlamda özellikle, büyük şirketler ve ülkeler küresel ısınma ile mücadelede teknolojik üretimin ve tüketimin kısılmasına çok sıcak bakmamaktadır. Şirketlerin kar kaybı, hükümetlerin ise siyasi kaygıları bunun temel nedenidir. Bu kapsamda, uzun vadede hem karlı hem verimli hem de çevreci çözümler sunacak teknolojilerin yaratılması önemlidir.

Tüm bu değişim sürecinde, hükümetlere önemli görevler düşmektedir. Gerekli hukuki düzenlemeler yapılmalı, denetim ve yaptırım mekanizmaları iyi çalıştırılmalıdır. Üretimdeki değişimin yansıması tüketimde de görülecektir. Yine, hükümetler bu anlamda her tür araçtan yararlanmalıdır. Geri dönüşüm alışkanlığı, optimal ve minimum düzeyde tüketim tercihi, çevreye daha duyarlı davranma gibi vatandaşların tutum ve davranışlarını değiştirme konusunda gerekli adımlar atılmalıdır. Hükümetler bu anlamda kamu spotları, düzenleyici ve denetleyici mekanizmalara başvurmalıdır. Bu oldukça zor bir süreçtir ve gerçekleştirilmesi zaman alacaktır. Ama kararlılıkla, yılmadan, siyasi ve ekonomik kaygıların mümkün olduğunca geri plana atılarak çizilen bir strateji insanlık adına çok büyük bir faydayı ve oldukça önemli bir başarıyı sağlayacaktır.

Ayrıca, bu stratejinin ulusal değil küresel bir strateji haline getirilmesi gerekmektedir. Sadece birkaç devletin izleyeceği bu yönlü politikalar "gemisini kurtaran kapitan" durumunu yaratmaz. Yaratılan etki sınırlı kalır. Önemli olan tüm dünya ülkelerinin benzer bir stratejiyle sürdürülebilir üretim ve tüketimi benimsemesidir. Son yıllarda, ABD, Kanda ve Avrupa Birliği gibi gelişmiş ülke ve birliklerin bu anlayışı giderek benimseyip hayata geçirmeye başladığını görmekteyiz.

2020 yılında hayatımıza giren koronavirüs pandemisi ise doğanın bizden nasıl intikam aldığını gösterdi. Hayatlarımızın normal akışlarında köklü değişiklikler meydana gelirken, başta sağlık olmak üzere eğitim, ekonomi ve ulaşım gibi pek çok alanda oldukça sıkıntılı günler yaşandı. Hala da bu değişimlerin ve sıkıntıların etkilerini görmekteyiz. Bununla beraber, son günlerde

denizlerimizde görülen müsülaj sorunu da yine doğanın intikamının bir başka örneğidir. Doğa gün geçtikçe onu acımasızca kullanmamızın intikamını bizlerden almakta, hem kendine hem de bizim hayatlarımıza zarar vermektedir. Yaşam kalitemizi etkileyen bu süreç doğanın dengesinde bozulma ve küresel iklim değişikliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Bizler, süreçte bu durumun daha çok farkına varmaya başladık ve giderek doğaya dönen yaşam tarzlarını benimsemeye yöneldik. Şehirlerin kalabalığı, gürültüsü, zorlukları ve yoğun tüketim furyasından çıkarak doğada daha az tüketmeyi, çevreye duyarlı olmayı tercih eder hale geldik.

Burada önemli olan birkaç nokta var. Öncelikle, tüketim alışkanlıklarımızı değiştirerek "minimal bir yaşam" tarzını seçtiğimizde bunun kitlesel bir değişim olması gerekmektedir. Azınlık diyeceğimiz insanın bunu yapması üretim ve tüketim kalıplarını değiştirmek adına yeterli olmayacaktır. Ayrıca, devletler bu anlamda gerekli ortamı hazırlamalıdır. Eğitim, sağlık, ulaşım gibi her sektörün minimal bir yaşam tarzına hizmet edecek şekilde kurgulanması gerekmektedir. Daha butik okullar, hastaneler inşa edilmeli, teknolojiye minimal düzeyde faydalanılmalı, tarımsal üretim geliştirilip maksimum düzeyde desteklenmeli, konut, giyim ve ulaşım gibi alanlarda minimum ihtiyaçları giderecek tercihler yapılmalıdır. Bu bir devlet politikası ve hatta küresel bir politika haline getirilmelidir. Her ne kadar gerçekleştirilmesi ütopyik bir durum gibi görülse de, en azından bunun niyetine girilmesi ve gerekli adımların atılmaya başlaması önemlidir. Son dönemde koronavirüs pandemisinin yarattığı etki unutulmamalı ve insanların aslında bu değişimi gösterebilecekleri anlaşılmalıdır. Kararlılık, doğru strateji, düzen ve denetim bunun kilit unsurlarıdır.

KAYNAKÇA

- BBC News Türkçe (2021). G7 zirvesi: Hangi ülkeler katılıyor, gündemde neler var? <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-57437212> (Erişim Tarihi: 20.06.2021).
- BROWN, M.M. (1993). *Philosophical Studies of Home Economics in the United States: Basic Ideas by Which Home Economists Understand Themselves*. East Lansing, MI: Michigan State University, USA
- CAMPBELL, A., CONVERSE, P.E. & RODGERS, W.L., (1976). *The Quality of American Life: Perceptions, Evaluations, and Satisfaction*. New York: Russell Sage Foundation
- DIENER, E. & SUH, E. (1997). Measuring Quality of Life: Economic, Social and Subjective Indicators. *Social Indicators Research*, 40(1): 189-216.
- EDİSAN, Z & KADIOĞLU, F.G. (2013). Yaşam Kalitesi Kavramının Antik Dönemdeki Öncülleri. *Lokman Hekim Journal*, 3(3):1-4.

- EUROSTAT. (2019). "Quality of Life Indicators", Eurostat Statistics Explained, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Quality_of_life_indicators (Erişim Tarihi: 22.09.2021).
- EVANS, D. R. (1994). Enchanging the Quality of Life in the Population at Large. *Social Indictor Research*, 33(1): 47-88.
- FAYERS, P. M. & MACHIN, D. (2000). *Quality of Life. Assessment, Analysis and Interpretation*. 1st ed. Chichester: John Wiley&Sons.
- FERRER, A. (2004). *Hapiness Quantified: A Satisfaction Calculate Approach*. Oxford: Oxford University Press.
- GILGEOUS, V. (1998). Manufacturing Managers: Their Quality of Working Life. *Integrated Manufacturing Systems*, 9: 173-181.
- GLATZER, W. (1987). "Components of Well-Being" in A.C. MICHALOS (Ed.), *German Social Report: Living Conditions and Subjective Well-Being, 1978-1984*, 25-33.
- GREGORY, D., JOHNSTON, R., PRATT, G., WATTS, M. & WHATMORE, S. (2009). "Quality of Life", *Dictionary of Human Geography*. 5th Edition, Oxford: Wiley-Blackwell.
- OECD. (2015). OECD Better Life Index. <http://www.oecdbetterlifeindex.org/#/111111111111> (Erişim Tarihi: 19.09.2019).
- QUALITY OF LIFE RESEARCH UNIT. (2015). The Quality of Life Model, University of Toronto. http://sites.utoronto.ca/qol/qol_model.htm (Erişim Tarihi: 11.06.2019).
- SAPANCALI, F. (2009). *Toplumsal Açıdan Kentsel Yaşam Kalitesi*. İzmir: Altın Nokta Basın Yayın
- ŞİMŞEK, Ş. (2010). *Yönetim ve Organizasyon*, Konya: Eğitim Akademi Yayınları.
- TORLAK E.S. & YAVUZÇEHRE S.P. (2008). "Denizli Kent Yoksullarının Yaşam Kalitesi Üzerine Bir İnceleme". *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 17 (2): 23-44.
- UNDP (2021). Sustainable Development Goals. <https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/sustainable-development-goals.html> (Erişim Tarihi: 27.05.2021).
- UYSAL ŞAHİN, Ö. (2020). *Yaşam Kalitesi-Kamu Maliyesi Kalitesi İlişkisi: Avrupa Birliği ve Türkiye Üzerine Bir İnceleme*. Çanakkale: Rating Academy Publishing.